

STRESZCZENIE

Agresja, często badana na przykładzie gryzoni w warunkach laboratoryjnych, w naturze jest u tych zwierząt zachowaniem obserwowanym rzadziej niż nieagresywne interakcje lub ucieczki/unikanie. Prawdopodobnie znaczną rolę w zmniejszeniu liczby agresywnych interakcji pełni komunikacja chemiczna. Pozostawiane w przestrzeni ślady zapachowe poza funkcją informacyjną mogą pełnić rolę odstrasżającą i tym samym zapobiegać agresywnym spotkaniom.

W celu zbadania roli komunikacji zapachowej w zmniejszaniu liczby agresywnych interakcji, przeprowadzono w latach 2012-2015 serię eksperymentów na dziko żyjących populacjach chomika europejskiego *Cricetus cricetus* (L.) w miejscowościach Jaworzno (woj. śląskie) (2012-2013) oraz Przybyszów (woj. świętokrzyskie) (2014-2015). Podczas eksperymentów zapach innego osobnika był prezentowany badanemu chomikowi na gąbce w: a) czystych pułapkach w pobliżu nory (eksp. 1), b) na papierowych sztywnych kartkach (eksp. 2) w pobliżu nory, c) na początku 2 ramion labiryntu Y-kształtnego (eksp. 3) w warunkach seminaturalnych. Ponadto, podczas eksperymentu z labiryntem obserwowane były zachowania chomika w kontakcie z drugim osobnikiem zamkniętym na końcu jednego z korytarzy.

Wykazano, że zapach nie jest dla chomika wabiącym atraktantem, a także bodźcem odstrasżającym, niezależnie od płci dawców zapachu/badanego osobnika, czy niezależnie od prawdopodobnej znajomości zapachowej osobników (szacowanej na podstawie odległości dzielącej nory osobnika badanego i dawcę zapachu). Stwierdzono również, że rezydenci zamieszkujący dany obszar rzadko reagują na zapach znakowaniem czy stresem. Eksperyment z labiryntem nie wykazał, aby agresywne interakcje dominowały nad zachowaniami defensywno-stresowymi, oraz aby doświadczenia nabyte w labiryncie wpływały na późniejsze unikanie/ignorowanie zapachu osobnika prezentowanego na początku jednego z ramion.

Wyniki badań sugerują, że zapach nie pełni funkcji odstrasżającej, lecz informacyjną, pozwalającą chomikom oszacować swoje szanse oraz kondycję konkurenta w razie późniejszego bezpośredniego spotkania. Rezultaty badań wspierają działania ochronne tego krytycznie zagrożonego gatunku, polegające na suplementacji zagrożonych populacji nowymi osobnikami. Informacyjna rola zapachu wpływająca potencjalnie na obniżenie agresji w interakcjach międzyosobniczych w populacji oraz brak odstrasżającej funkcji zapachu, zwiększają szansę nowosiedlonym osobnikom na pozostanie w obszarze zajmowanym przez

populację naturalną i tym samym wejścia w pulę rozradzających się osobników dla wzbogacenia różnorodności genetycznej populacji.